

Juryrapport

De tweejaarlijkse Aleida Schot-prijs voor de beste vertaling uit de Slavische literaturen wordt dit jaar voor de veertiende keer uitgereikt. De eerste uitreiking vond plaats in 1981. Het zal niemand verbazen dat in verreweg de meeste gevallen de prijs voor de beste vertaling is gegaan naar een vertaling uit het Russisch. Er wordt tenslotte veel meer vertaald uit de Russische literatuur dan uit een van de andere Slavische literaturen en er zijn aanzienlijk meer vertalers die zich toelagen op het Russisch dan op een van de andere Slavische talen: Pools, Tsjechisch, Slowaaks, Servisch, Kroatisch, Sloveens, Macedonisch, Bulgaars, Oekraïens, Wit-Russisch. Uit sommige van die talen wordt bij ons zelfs zelden of nooit iets vertaald. Dat geldt bijvoorbeeld voor het Oekraïens, de taal van een land groter dan Frankrijk, maar de Oekraïense literatuur is hier nagenoeg onbekend. Je komt maar zelden iemand tegen, zelfs onder slavisten, die ook maar één Oekraïense schrijver of dichter weet te noemen. Van de dertien keer dat de Aleida Schot-prijs tot op heden is uitgereikt is deze tien keer gegaan naar een vertaling uit het Russisch, één keer naar het Pools, één keer naar het Tsjechisch en één keer naar het Servo-Kroatisch. De laatste vijf keer is steeds een vertaler of vertaalster uit het Russisch bekroond.

De jury was dan ook aangenaam verrast toen ze, bij het nagaan van wat er de afgelopen twee jaar in Nederland was verschenen op het gebied van de Slavische literaturen, stuitte op de roman *Spoelen met teerzeep* van de Tsjechische schrijver Jáchym Topol in de vertaling van Edgar de Bruin. De Bruin figureerde al geruime tijd op de lijsten van vertaalde Slavische literatuur die de jury telkenmale aanlegt voor het kiezen van de beste vertaling, want hij heeft al flink wat vertalingen van hedendaags Tsjechisch proza op zijn naam staan. Zo vertaalde hij in het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw enkele romans van de na de Praagse lente naar Canada geëmigreerde Josef Škvorecký. Verder introduceerde hij een reeks andere, jongere auteurs, onder wie Michal Viewegh, na de val van de muur en de ineenstorting van het communisme in Tsjechië buitengewoon populair, maar literair gezien, althans naar het oordeel van de jury, niet een echte hoogvlieger. Veel beter, alweer naar het bescheiden oordeel van de jury, is de dichter en romanschrijver Jáchym Topol, geboortjaar 1962, van wie De Bruin eerst *Nachtwerk* vertaalde en dan nu, het meest recent, in 2006, de briljante roman *Spoelen met teerzeep*, in het Tsjechisch *Kloktat dehet*.

De hoofdpersoon van de roman, die tevens optreedt als ik-verteller, is een jonge wees die luistert naar de naam Ilja en opgroeit in het Tehuis. Dat Tehuis heeft meer weg van een strafinrichting dan van een tehuis en Ilja maakt er de meest verschrikkelijke dingen mee, onder andere de dood van zijn debiele broertje Apie, met wie iedereen de spot drijft.

Ik hoorde voeten over de vloer kletsen en schoenen stampen, de jongens kwamen aangehold. Ik drukte mijn gezicht tegen dat van Apie, het kon me niks schelen dat hij onder de kots zat en zijn kwijl kon me ook nooit wat schelen, we waren altijd samen... Hij was zwaar, hij wou vast lopen, zijn benen trilden, hij

schopte en schokte wild heen en weer, en ik trilde ook en Apie plofte tegen het raam, knalde met zijn knieën tegen de ruit hij schoof zijn knieën naar voren, klauwde bij me vandaan, gleed verder... Hij duwde me weg en nu verloor hij zijn evenwicht en dreunde met z'n kop tegen het raam, ik pakte zijn benen, maar hij gaf een schop in mijn richting! en toen vloog hij door de ruit, hij viel, een, twee keer buitelde hij door de lucht en plofte op de grond, hij viel op zijn rug in de sneeuw, glassplinters vielen om hem heen.

Een tijd later vermoordt hij samen met een vriend de leider van het tehuis, commandant Vyžlata, een communist die de kampen van Stalin heeft overleefd en zich geregeld vergrijpt aan de drank en aan Ilja's vriend. Kort daarna vallen de legers van het Warschaupact Tsjecho-Slowakije binnen – we schrijven 1968 – om een einde te maken aan de Praagse lente. De jongens ontvluchten het tehuis en Ilja komt terecht bij een Russische tankbrigade, waarmee hij door het Tsjechische land dwaalt, op zoek naar tegenstanders. Ten slotte doodt hij ook de commandant van de brigade, kapitein Jegorov.

Het knappe van Topols roman, die in Tsjechië is uitgeroepen tot dé roman van 2005, is dat de belevenissen van de jonge wees Ilja niet alleen maar zijn belevenissen zijn, maar in feite de recente geschiedenis van Tsjechië symboliseren. De roman is hard zowel als dromerig, gewelddadig zowel als vol verlangen naar liefde en vrijheid. Die verschillende aspecten, die door de schrijver op een boeiende manier naast elkaar worden gezet en met elkaar worden verweven, komen ook in de vertaling uitstekend tot hun recht. De Bruin schrikt er – terecht – niet voor terug woorden en uitdrukkingen te gebruiken als “hij kon onze reet likken”, “we hebben d'r schijt aan”, “stik de moord, smerige bastaard”, “stomme bleekscheet” om nog maar te zwijgen van de nodige obsceniteiten die de jury dan ook schroomt in haar rapport hardop uit te spreken. Andere passages vragen om heel andere woorden en een andere stijl, zoals bijvoorbeeld in een verhaal dat door een van de personages in de roman wordt verteld.

Lang geleden besloten de wijze en de krijgshaftige edellieden van de grote tsaar van het oosterse rijk om de wereld niet met rust te laten zolang die niet geheel en al van hen was... Ze zonden een reiziger uit om een wapen te vinden waarmee de wereld kon worden onderworpen... En de reiziger rijdt tot hij bij een door vuur geblakerde wegwijzer komt waarop staat: Pas op, Tsjechië! De reiziger is heldhaftig, dus hij geeft zijn paard de sporen... Na een lange weg door de woestijn komt hij bij een huisje. Binnen in het huisje zitten een man en een vrouw met een zoon, een flinke mollige jongen.

en wie ziet de reiziger daar nog meer? een prachtig meisje... ze heeft reusachtige ogen, de hemel drijft erin, haar haar straalt tot halverwege haar rug, ze heeft een schitterend figuur, een blanke hals, haar borsten doen haar blouse opzwellen en haar hals licht wit op als van albast...

Het is de verdienste van Edgar de Bruin dat hij het stilistisch gevarieerde Tsjechisch van Topol in net zo stilistisch gevarieerd Nederlands heeft overgebracht. Hij getuigt daarmee van een talent zonder welke een echte vertaler het niet stellen kan: een voortreffelijke beheersing van de brontaal, in dit geval het Tsjechisch, en een niet minder voortreffelijke beheersing van het Nederlands en dan niet alleen van het ABN maar ook in hoge mate van het platte en vulgaire taalgebruik. Woordkeus en zinsbouw zijn steeds uitstekend, evenals de wisseling van stilistische registers.

De jury hecht eraan ook nog stil te staan bij een tweede talent van Edgar de Bruin. Zoals hij Topol vertaalt, grof en hard, maar ook poëtisch, is hij ook in het dagelijks leven: literair, maar ook zakelijk. Edgar de Bruin introduceert niet alleen als vertaler hedendaagse Tsjechische schrijvers in het Nederlandse taalgebied, hij treedt in veel gevallen ook op als hun literaire agent, behartigt met verve hun zakelijke belangen in zowel ons land als andere landen van Europa. Deze ambassadeursfunctie van de Tsjechische literatuur komt de bekendheid van die literatuur zeer ten goede. Dat de hedendaagse Tsjechische literatuur in ons land kan worden gelezen is in hoge mate te danken aan het dubbeltalent van Edgar de Bruin. De jury heeft dan ook besloten hém voor te dragen voor de Aleida Schot-prijs 2007.

De jury:

Arthur Langeveld

Willem G. Weststeijn